

Luckor i lagen

2022

Rapporter 2022

Skolan ska fungera för alla elever

Luckor i lagen

Jämlik vård för alla

Alla ska ha lika tillgång till rättvisa

Hur kan alla få plats i arbetslivet?

Textredaktör: Monica Klasén McGrath

Grafisk formgivning: Anna Fridh

ISBN: 978-91-88677-25-9

© Funktionsrätt Sverige

Innehåll

Innehåll	3
Funktionsrätt Sverige vill:	5
Vad är hatbrott?	6
Varför är det viktigt med lika skydd i lagen?	10
Det behövs en utredning om luckor i lagen	13
Jämlik hälsa är det övergripande målet	15
Referenser	20

Funktionsrätt Sverige vill:

- Se en bred översyn av det **straffrättsliga skyddet** för personer med funktionsnedsättning.
- Att **lagstiftningen förändras** så att personer med funktionsnedsättningar skyddas mot hatbrott på jämlik grund som exempelvis etnicitet.

Vad är hatbrott?

På polisens hemsida står att:

”Hatbrott är ett angrepp på de mänskliga rättigheterna och strider mot principen om alla människors lika värde. Det som definierar ett hatbrott är att gärningspersonen utför angreppet på grund av sin negativa inställning till vissa personers egenskaper.”¹

Hatbrott är ett samlingsnamn för olika brott där motivet ² är att kränka en person eller grupp av personer på grund av något av följande: etnicitet, hudfärg, ras eller nationalitet, trosbekännelse (religion), sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller liknande omständighet.

Samtliga dessa grunder finns med i diskrimineringslagen³, vilket även funktionsnedsättning gör. Men personer med funktionsnedsättning saknar dock det straffrättsliga skydd mot hatbrott som omfattar andra diskrimineringsgrunder.

Funktionsnedsättning finns inte med i brottsbal-

kens regler ⁴ (brottsbalken 16 kap 8 §) om olaga diskriminering, hets mot folkgrupp eller i straffskärpningsregeln ⁵ (brottsbalken 29 kap) och skyddar därmed inte personer med funktionsnedsättning.

Inte motsvarande skydd

Dessutom saknas funktionsnedsättning i de grunder som nämns i Regeringsformen (2 kap §12) om skydd mot diskriminering⁶.

Från ett rättsligt perspektiv är det motsägelsefullt att lagstiftningen skyddar vissa grupper som diskrimineras i vardagen, men samtidigt inte ger motsvarande skydd fullt ut till alla grupper i fråga om brott där gärningen motiverats av just personens egenskaper.

Från ett rättsligt perspektiv är det motsägelsefullt att lagstiftningen skyddar vissa grupper som diskrimineras i vardagen, men samtidigt inte ger motsvarande skydd fullt ut till alla grupper i fråga om brott där gärningen motiverats av just personens egenskaper.

Konventionen ställer krav

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ställer krav på att Sverige ska vidta alla ändamålsenliga åtgärder för att motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning. FN har också ställt en specifik fråga till Sverige om skydd mot hatbrott för personer med funktionsnedsättning som regeringen har besvarat utan att beskriva skillnaderna.

Internationellt har bland annat EU:s byrå för grundläggande rättigheter uppmärksammat brister

i skyddet mot hatbrott och hatfulla yttringar när det gäller funktionsnedsättning⁷. I länder som infört skydd har undersökningar visat på stora mörkertal och svårigheter att rapportera hatbrott och hatyttringar⁸. Storbritannien har utvecklat juridiskt stödmaterial⁹ efter omfattande undersökningar av Equality and Human Rights Commission¹⁰. I Norge omfattas funktionsnedsättning av skydd mot hatfulla yttringar i lag. EU, som ratificerat Funktionsrättskonventionen har påbörjat en översyn av regelverket som rör hatbrott och hatfulla yttringar så att det ska omfatta fler diskrimineringsgrunder, bland andra personer med funktionsnedsättning¹¹. Den europeiska funktionsrättsrörelsen har yttrat sig i processen¹².

Varför är det viktigt med lika skydd i lagen?

I februari 2022 tillskrev tolv europeiska organisationer FN angående brister i jämlikhet och icke-diskriminering inom EU. I skrivelsen betonas behovet av åtgärder både inom lagstiftning och politik bland annat för att förebygga och bekämpa hatfulla yttringar och hatbrott på grund av funktionsnedsättning ¹³.

Avsaknaden av ett straffrättsligt skydd för hatbrott får konsekvenser för hur brott personer med funktionsnedsättning utreds och rubriceras

När personer med funktionsnedsättning saknas i lagstiftningen och informationen om hatbrott så tillsätts inga åtgärder för att inhämta statistik eller bekämpa förekomsten av brotten. Det görs inga undersökningar som förklarar varför personer med funktionsnedsättning oftare utsätts för exempelvis överfall, våld eller rån, än personer utan funktionsnedsättningar. I dessa fall rubriceras brotten baserat på handlingen och inte på det bakomliggande skälet till handlingen, vilket

skulle kunna vara motiverat av funktionsnedsättning eller normbrytande funktionalitet.

Utsätts oftare för våld

Det råder brist på forskning och statistik på området, men de studier som genomförts är entydiga. Personer med funktionsnedsättningar utsätts oftare för kränkningar och våld, i jämförelse med andra. Organisationen Friends senaste rapport visar att funktionsnedsättning är en vanlig grund (49 procent) för nedsättande kommentarer och mobbning i årskurs 6–9. Myndigheten för delaktighet skriver i sin rapport ¹⁴ om Mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning ¹⁵ om en stor europeisk studie som visar att kvinnor med funktionsnedsättning löper högre risk än andra kvinnor för att utsättas för olika former av våld

Personer med funktionsnedsättning utsätts ofta för angrepp som har sin grund i synen på hur samhällets resurser ska fördelas. Inte sällan ställs grupper med stora behov mot varandra.

Hat och hot mot såväl enskilda individer som

grupper ökar, inte minst i sociala medier. Nedsättande yttringar om personer med funktionsnedsättningar påverkar inte bara den som blir utsatt när det gäller värdighet, psykiska hälsa och självbild. Det påverkar även omvärldens bild av personer med funktionsnedsättning.

Bristen på straffrättsligt skydd får också effekten att funktionsnedsättning inte inkluderas när staten tar initiativ för att minska hatbrott, exempelvis på nätet. Hösten 2020 genomfördes en kampanj i sociala medier¹⁶ med avsändare Polisen och Brottsofferjouren Sverige. Det viktiga syftet med kampanjen var att höja medvetenheten om vad som i Sverige utgör ett hatbrott och vilket stöd som finns att få. På grund av det bristande straffrättsliga skyddet omfattades inte funktionsnedsättning av kampanjen.

De långtgående konsekvenserna av den bristande lagstiftningen på området är följaktligen inte bara att personer med funktionsnedsättning inte skyddas mot hatbrott, utan också det blir svårt att förebygga brott som i grunden bygger på hat.

Det behövs en utredning om luckor i lagen

Funktionsrätt Sverige vill se en utredning kring luckor i lagen och initiativ till lagändringar.

Det behövs en bred översyn av det straffrättsliga skyddet för personer med funktionsnedsättning och kartläggningar av hur brott mot personer med funktionsnedsättning yttrar sig samt motiven till dem. Direktiven som togs fram för att utöka skyddet mot hatbrott för transpersoner kan användas som inspiration för en utredning¹⁷.

Vi förväntar oss att regeringen tar initiativ till lagändringar som ger personer med funktionsnedsättning ett uttryckligt straffrättsligt skydd mot hatbrott. Här krävs förstärkningar i bestämmelserna om hets mot folkgrupp, olaga diskriminering, i åtalsregeln om förolämpning och straff-

mättningsregeln om försvårande omständigheter för brott. I denna regel framgår att om ett motiv för ett brott har varit att kränka en person eller en grupp av personer på vissa grunder, bedöms det vara en försvårande omständighet.

Funktionsnedsättning behöver omfattas

Dessutom krävs att funktionsnedsättning omfattas i de grunder som nämns i Regeringsformen (2 kap §12) om skydd mot diskriminering¹⁸.

2017 visade regeringen handlingskraft med ett stärkt straffrättsligt skydd för transpersoner¹⁹, något som vi varmt välkomnade. Nu kräver vi att funktionsnedsättning på samma sätt, uttryckligen ska skyddas som grund i dessa regleringar.

Med en straffrättslig reglering av hatbrott mot personer med funktionsnedsättning kommer skyddet att stärkas och det kommer finnas bättre möjligheter att samla in statistik om hur dessa brott yttrar sig mot personer med funktionsnedsättning. Därmed kommer det även vara lättare att arbeta förebyggande.

Jämlik hälsa är det övergripande målet

Nästan var fjärde person har någon form av funktionsnedsättning. Halva befolkningen har minst en kronisk sjukdom och en fjärdedel har två eller fler. Folkhälsan är god i samhället som helhet, men visste du att personer med funktionsnedsättning har sämre livsvillkor, sämre levnadsvanor och sämre hälsa än andra?

Jämlik hälsa under hela livet

I juni 2018 beslutade riksdagen om ett övergripande nationellt folkhälsopolitiskt mål. Målet är att skapa samhällseliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Arbetet för jämlik hälsa måste omfatta hela livet. Det handlar om att skapa en skola som fungerar för alla och att skapa ett arbetsliv som är hållbart och inkluderande.

Den som har goda livsvillkor - som tillgång till trygghet och rättvisa, adekvat skola och utbildning, en meningsfull fritid, trygg ekonomi och en plats på arbetsmarknaden - kommer med större sannolikhet att ha möjlighet till goda levnadsvanor och en bättre hälsa.

Då behöver vi först kartlägga hur ojämlikheten ser ut idag, men tyvärr saknas relevant statistik över livssituationen för personer med funktionsnedsättning.

Samtliga faktorer som påverkar hälsan är också centrala i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som gäller i Sverige sedan 2009. Så länge rättigheterna inte efterföljs kommer inte heller hälsan i landet att vara jämlik, det hänger ihop.

Vi har lösningarna!

Funktionsrätt Sverige driver frågor som har betydelse för livsvillkor, levnadsvanor och hälsa. Vi har tillsammans med våra 50 medlemsförbund den samlade erfarenheten och kunskapen.

Vi har dessutom förslag på konstruktiva lösningar och erbjuder vår kompetens för att bidra till en gynnsam utveckling på dessa områden.

Läs mer i vår rapport Respekt för rättigheter , där civilsamhället har kartlagt hur Sverige lever upp till FN:s funktionsrättskonvention och där vi kommer med konstruktiva förslag till förändring för ett samhälle för alla.

Övergripande uppmaningar

Höj statsbidraget till funktionsrättsrörelsen

De senaste 15 åren har det skett en successiv urholkning av statsbidragen till funktionsrättsrörelsen. Det är helt nödvändigt att statsbidraget höjs om organisationer som representerar personer med funktionsnedsättning ska ha goda förutsättningar att verka självständigt.

Säkerställ aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning

Organisationer som representerar personer med funktionsnedsättning ska vara aktivt involverade i alla beslut som berör dem – och i övervakning av Funktionsrättskonventionen.

Arbeta för en förbättrad nationell statistik

Den statistik som samlas in på nationell nivå behöver förbättras väsentligt för att det ska vara möjligt att följa upp situationen för personer med funktionsnedsättning över hela landet.

Det gäller exempelvis stödet och närvaro i skolan eller risken att utsättas för våld och övergrepp.

Öka kunskapen om universell utformning - på alla nivåer

Principen om universell utformning handlar om att redan från början utforma samhället så tillgängligt och inkluderande som möjligt. Sverige har ratificerat Funktionsrättskonventionen vilket innebär att universell utformning ska vara en vägledande princip för allt nytt som tas fram i samhälle.

Ta hänsyn till jämlikhet i alla budgetprocesser

Funktionsrätt Sverige stöder införandet av inkluderande budgetprocesser på nationell, regional och lokal nivå i syfte att minska ojämlikheten för hela befolkningen.

Säkerställ ett funktionsrättsperspektiv i statliga utredningar

Funktionsrätt Sverige vill att kommittéförordningen ändras så att statliga utredningar alltid gör konsekvensanalyser utifrån ett funktionsrättsperspektiv.

Referenser

1 <https://polisen.se/lagar-och-regler/lagar-och-fakta-om-brott/hatbrott/>

2 Hatmotiv är sedan 1994 en försvårande omständighet som ska påverka straffet för gärningsmannen enligt den så kallade straffskärpningsregeln i brottsbalkens 29 kap.

3 Diskrimineringslagen <https://lagen.nu/2008:567>

4 <https://bit.ly/3rsrvpr>

5 <https://bit.ly/3rsrvpr>

6 <https://lagen.nu/1974:152#K2R4>

7 <https://bit.ly/3OdGb5N>

8 <https://bit.ly/3Ob9GFd>

9 <https://bit.ly/3jEI39C>

10 [hm_government_progress_on_ehrc_recommendations_nov_2013.pdf](#)

11 <https://bit.ly/37Ucki8>

Det handlar om
jämlik hälsa

**Funktionsrätt
Sverige**

